

--	--	--

--	--	--

אפגניסטן

סיפורו של כישלון

לוחמים אמריקנים יורים ממרגמה 120 מ"מ על עמדות אלקעאידה באפגניסטן

הספר "יום שלא טוב למות בו" מתאר את מבצע "אנקונדה" שביצע צבא ארצות הברית באפגניסטן כמה חודשים לאחר פיגועי 11 בספטמבר. ספר זה מעניק הזדמנות להתבוננות מעמיקה ומרתקת, ולקחיו יכולים לשמש חומר למידה חשוב עבור מפקדי צה"ל

הספר תורגם לעברית על-ידי אל"ם (מיל") יגאל אייל ויצא לאור באמצעות המכללה הבין-זרועית לפיקוד ומטה - המכון לחקר הטקטיקה ומשרד הביטחון - ההוצאה לאור

אל"ם יובל בזק
רמ"ח תו"ל בתוה"ד

עטיפת הספר "יום שלא טוב למות בו"
 | הספר מתאר את מבצע "אנקונדה", אחד
 המבצעים המשמעותיים שביצע צבא ארצות
 הברית באפגניסטן חודשים אחדים לאחר
 פיגועי 11 בספטמבר

תחושה של "ז'דה וו" ממלחמת לבנון השנייה, אולם יש לזכור כי האירועים התרחשו במרס 2002, יותר מארבע שנים לפני מלחמת לבנון השנייה. קווי הדמיון הרבים המחברים בין מבצע "אנקונדה" למלחמת לבנון השנייה (בשני המקרים צבא מערבי מתקדם בעל טכנולוגיה מפותחת נלחם בארגון גרילה נחוש) עשויים ללמדנו פרק על הדרך שבה נכון להביא לידי ביטוי את יכולות צה"ל בסוגי העימות הללו, שללא ספק ילוו את מדינת ישראל בשנים הקרובות.

מעבר לכשלים, הספר מעניק הזדמנות מרתקת להתבוננות מקצועית על האופן שבו צבא ארצות הברית תממודד עם העימותים הנוכחיים - איתור הזירה ולמידה של מאפייניה, הכנתה, פיתוח תפיסה מבצעית ותרגומה לתכנית, בניית ציוותי הכוחות וניהול הקרב בשיתוף בין הזרועות והארגונים השונים. כך לדוגמה הספר פותח צוהר רחב שדרכו ניתן ללמוד רבות על דרך הפעלתם של הכוחות המיוחדים של צבא ארצות הברית, הן במבצעים מיוחדים (המכונים "לא קונוונציונליים") והן במבצעים הרגילים שבהם הם משולבים עם כוחות מזרועות אחרות. הוא ממחיש את חשיבותם של המבצעים המיוחדים, את עצמאותם של הכוחות

כמעט כמו תמיד, התפתחה אחרת ממה שציפו וקיוו מפקדי צבא ארצות הברית.

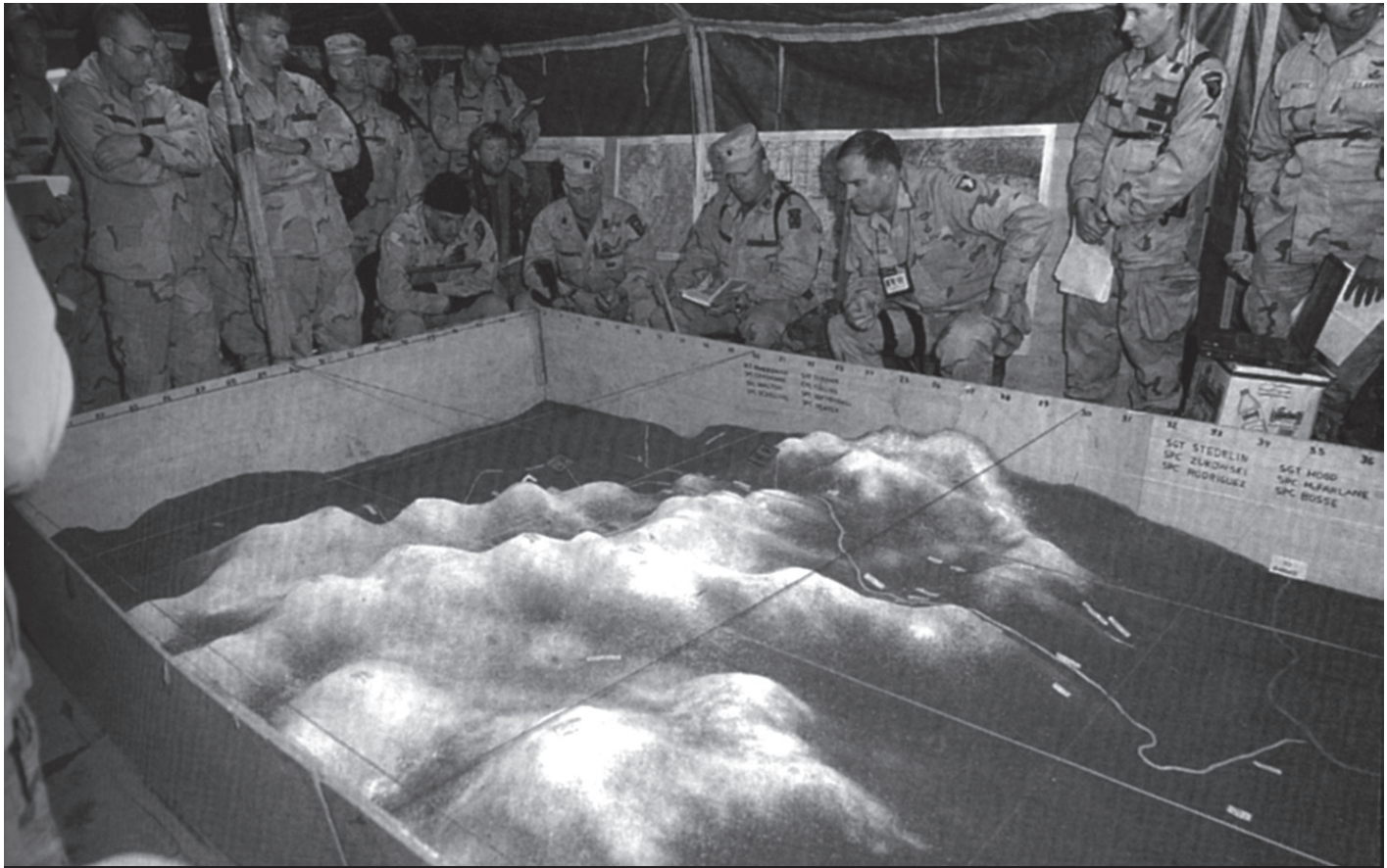
כמה גורמים הובילו לכישלון המבצע עוד לפני תחילתו של הקרב: התכנית המסובכת שהסתמכה יתר על המידה על כוחות מליציה אפגניים בעלי מוטיווציה נמוכה ורמה מקצועית ירודה; קיבעון מחשבתי שלא אפשר לבחון את השימוש בכוחות חי"ר רגילים במאמץ העיקרי⁵; מערכת מסובכת של פיקוד ושליטה המרוחקת משדה הקרב⁶; תפיסת לחימה שהתבססה באופן מוגזם על טכנולוגיה ועל כוחות אוויר; מודיעין שלא היה זמין למתכננים ועבר דרך גורמים רבים מדי; וחוסר יכולת או חוסר רצון לזהות את הפערים בתכנית גם לאחר שהחלו להגיע נתונים שערערו את הנחות היסוד שעליהן הושתת התכנון. כשלים אלה נמשכו גם בעת ניהול הקרב מרגע שהחלה להשתבש התכנית ונדרש היה לקבל החלטות מהותיות כדי לשנות את מהלכו. משלא נמצאה יד מכוונת, טעות הולידה טעות, והקרב הלך והסתבך. הודות לאומץ ליבם, לנחישותם ולתושייתם, הצליחו הלוחמים והמפקדים הזוטרים בצבא ארצות הברית לנצח בקרבות ולהרוג את אנשי הטאליבאן ואלקאעידה, אבל גם הם לא הצליחו לשנות את העובדה שפיקוד המרכז האמריקני לא השיג את מטרתו, והאויב הצליח שוב לחמוק מלפיתת המוות של נחש האנקונדה האמריקני. האמריקנים ניסו להציג את המבצע כהצלחה, אך עם העובדות שהתבהרו אט אט קשה היה להתווכח. את המציאות הזו תיאר מפקד גדוד מכוחות הברית האפגניים בסיומו של הקרב: "האמריקנים לא מקשיבים לאיש. הם עושים מה שהם רוצים. רוב אנשי אלקאעידה וטאליבאן ברחו, ולזה אי אפשר לקרוא הצלחה"⁷.

המחבר שון ניילור, שליווה את הכוחות משלבי נוהל הקרב הראשונים ועד לקרבות עצמם, מתאר בעין ביקורתית את האופן שבו התפתח מבצע "אנקונדה" - מהתכניות המבצעיות של פיקוד המרכז האמריקני, דרך ארגון ובניית הכוחות לקרב ועד לניהול הקרבות. הוא מתבסס על עדות ראייה, על ראיונות רבים עם המפקדים ועם הלוחמים שהשתתפו בקרב ועל חומר רב שנאסף, חלקו הגדול בניגוד לרצונם של מפקדי המבצע הבכירים. הוא מיטיב לפרוש יריעה רחבה הכוללת את הרמה האסטרטגית, את הרמה המערכתית ואת הרמה הטקטית, ומנתח בסכין חדה את הגורמים המרכזיים שהובילו לכישלונם של מבצע "אנקונדה" - אי ההצלחה לתפוס את בכירי אלקאעידה בהזדמנות הטובה ביותר שנקרתה בדרכם. עם פירוטיו הבאושים של המבצע הזה האמריקנים נאלצים להתמודד עד היום. הקורא הישראלי עשוי לחוש במהלך קריאת הספר

הספר "יום שלא טוב למות בו" מאת הסופר שון ניילור מתאר את מבצע "אנקונדה", אחד המבצעים המשמעותיים שביצע צבא ארצות הברית באפגניסטן חודשים אחדים לאחר פיגועי 11 בספטמבר. לאחר לחימה בשיתוף כוחות הברית הצפונית באזור טורה בורה, ולאחר דחיקת הטאליבאן מהשלטון, זיהה ה-CIA כי אנשי אלקאעידה והטאליבאן שברחו מאזורי הלחימה התרכזו באזור שאח-אי-קוט, אזור הררי שהאוכלוסייה בו מעטה ושנמצא בחלקה המזרחי של אפגניסטן, סמוך לגבול עם פקיסטן. המודיעין הצביע על נוכחותם של כ-100 מלוחמי הטאליבאן ואלקאעידה, חלקם בכירים וביניהם כנראה גם בן לאדן¹. ההערכה הייתה שמדובר באויב שנמצא בנסיגה ומצא מסתור בכפרים שבעמק אצל תושבי המקום. וכך תיאר זאת מזכיר הצבא טום וייט: "היה מן הלך מחשבה שזה הולך לקראת עימות מוגבל נגד אויב בבריחה". עבור האמריקנים הייתה זו הזדמנות פז להכות מכה ניצחת את הארגון שקרא תיגר על מעצמת העל רק חודשים ספורים לפני כן.

שם המבצע, "אנקונדה", מעיד על האופן שבו תפסה ארצות הברית את הפעולה - "כנחש המתפתל סביב טרפו, מועד וחונק אותו למוות"². ארצות הברית קיוותה כי זה יהיה גורלם של לוחמי אלקאעידה בשאח-אי-קוט לאחר שיידחקו לזרועות צבאה ובעלי בריתו. התכנון היה שאנשי המיליציה האפגנית ייכנסו לכפרים, יזהו את אנשי הטאליבאן ואלקאעידה ויהרגו אותם. מי שינסה להימלט, יילכד ברשת המחסומים שיפרסו לוחמי הדיוויזיה העשירית³. התכנית של פיקוד המרכז התבססה על כמה מרכיבים: כניסת כוחות הברית המקומיים (המונהגים על-ידי אנשי הכוחות המיוחדים) למרחב הכפרים שבו העריך המודיעין כי אנשי הטאליבאן ואלקאעידה שוהים; מיקום מערך תצפיות של כוחות מיוחדים ומערך אווירי מסייע לאיסוף מודיעין ולהפצצה מסיבית של מטרות; ופריסת כוחות חי"ר מהדיוויזיה ההררית העשירית לסגירת נתיבי הבריחה שזוהו.

הייתה זו נוסחה שפעלה היטב בשלבים הראשונים של המבצע לשחרור אפגניסטן (Enduring Freedom). הצלחה זו רק חיזקה את המגמה של פיקוד המרכז שלא לסכן כוחות אמריקנים "רגילים". המסר של שר ההגנה דונלד רמספלד למפקד פיקוד המרכז גנרל טומי פרנקס בעניין זה היה חד וברור: "אנחנו לא הולכים לחזור על הטעות של הסובייטים, אנחנו לא הולכים להיכנס פנימה עם כוחות גדולים רגילים"⁴. לכאורה הכול נראה ערוך ומוכן לקראת מכת המחץ שתונחת על ראשם של הטאליבאן ושל אלקאעידה, אלא שהמציאות,

אחד מהתדריכים האחרונים של כוח המשימה רקסן לקראת מבצע "אנקונדה" | תכניות טובות ומערכות מעקב מתקדמות אינן מבטיחות הגנה מהפתעות רעות

ואת תרומתם למאמץ המבצעי הכולל שהיו ללא ספק מהמרכיבים המשמעותיים של מבצע "אנקונדה".

תחום נוסף שהספר עוסק בו הוא שיתוף הפעולה ההדוק (לעתים אף ההדוק מדי) של כוחות האוויר עם כוחות היבשה. שיתוף הפעולה יושם במהלך הקרבות במבצע הן בתחום הסקת הסער והן בסיוע הקרוב של המפציצים. מחד גיסא הספר מדגיש את הסיכונים הרבים ואת המגבלות הקיימות בתחום זה, אך מאידך גיסא הוא מתאר את היתרונות הרבים, לעתים המכריעים, ששיתוף פעולה זה העניק לכוחות התוקפים.

ספר זה אינו עוד סיפור קרב מעניין. חשיבותו היא בכך שהוא מעורר את הקורא, את איש הצבא, למחשבה מעמיקה ומוביל אותו לניתוח ההשלכות של הקרב. בכך המעבדה התפיסתית (שמו הנוכחי של המכון לחקר הסביבה הטקטית), שהוציאה לאור את הספר בגרסתו העברית, תרמה תרומה גדולה לקורא הישראלי בהציגה את סיפור המבצע לא רק כמסמך היסטורי וכסיפור קרב, אלא גם כחומר

מקצועי רלוונטי שניתן ללמוד ממנו. דבריו של שון נילור בריאיון "לניו יורק טיימס" במרס 2003, שנערך ימים ספורים לאחר סיומו של הקרב באפגניסטן, מבטאים את החשיבות הרבה של לימוד קרבות והפקת לקחים מהם: "בעוד ארצות הברית מתכוננת למלחמה נוספת, גדולה בהרבה, בעיראק, מוטב לגורמי הממשל המדברים בביטחון על כוחם של המודיעין והטכנולוגיה, להיזכר בקרב הזה בהרי אפגניסטאן. אחרי הכול תכניות טובות ומערכות מעקב מתקדמות אינן מבטיחות הגנה מהפתעות רעות בין הפרת לחידקל"⁸.

הערות

1. זו הייתה ההערכה הראשונית. בפועל, ככל שהתברר הנתונים, השתנתה ההערכה למאות עד 1000 אנשי גרילה הערוכים להגנה במרחב ההררי
2. שון נילור, **יום שלא טוב למות בו**, תל-אביב, המכללה הבין-זרועית לפיקוד ומטה - המכון לחקר הטקטיקה וההוצאה לאור - משרד הביטחון, 2007, עמ' 86

3. פריסת כוחות אמריקניים "רגילים" לחסימת נתיבי הבריחה הייתה הלקח המרכזי שנלמד מהכישלון של הקרבות בטורה בורה שעה שכ-1000 אנשי אלקעידה וטאליבאן חמקו לפקיסטן מבין זרועותיהם של הכוחות הפקיסטניים

4. נילור (לעיל הערה 2), עמ' 44

5. "למפקדים האמריקאים היו תחת ידם שלושה גדודי חי"ר קל זמינים, מובחרים, מאומנים ומצוידים היטב, שניתן היה להשתמש בהם כמאמץ התקפה עיקרי [...] אבל האובססיה שאחזה בפיקוד המרכז לצמצם עד למינימום את המעורבות של כוחות "רגילים" אמריקאים בלחימה, משמעותה הייתה רק אחת: החלופה הזו לא נשקלה מעולם ברצינות". שם, עמ' 70

6. מפקדת הגיס שפיקדה על המבצע מוקמה בכווית, כ-1500 מיילים משדה הקרב <http://www.ynet.co.il/ext/comp/articlelayout/cdaarticleprintpreview/1,2506,1-1775790,00.html>

7. שון נילור, ניו יורק טיימס. פורסם בעיתון "הארץ" ב-4 במרס 2003

